

ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ RA ARARAT MARZ

<i>Մարզկենտրոնը`</i> ք. Արտաշատ	<i>Marz centre</i> Artashat town
<i>Տարածաշրջանները`</i>	<i>Territoires</i>
Արարատ	Ararat
Արտաշատ	Artashat
Մասիս	Masis
<i>Քաղաքները`</i>	<i>Towns</i>
Արտաշատ	Artashat
Մասիս	Masis
Արարատ	Ararat
Վեդի	Vedi

Տարածքը Territory	2 090 քառ. կմ/ sq. km
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը Territory share of the marz in the territory of RA	7.0%
Համայնքներ, 2017թ. տարեկգրի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2017	95
Քաղաքներ Towns	4
Գյուղեր Villages	95
Բնակչության թվաքանակը 2017թ. տարեկգրի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2017	258.4 հազ. մարդ/ ths. person
<i>այդ թվում`</i> <i>of which:</i>	
քաղաքային urban	72.7 հազ. մարդ/ ths. person
գյուղական rural	185.7 հազ. մարդ/ ths. person
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of marz population size in RA population size	8.7 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of urban population size	3.8 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	156 759.3 հա/ ha
այդ թվում` վարելահողեր of which: arable land	25 186.6 հա/ ha

Մարզի տարածքում է գտնվում Խոսրովի պետական արգելոցը (ծովի մակերևույթից 1 600 - 2 300 մ բարձրության վրա):

ՀՀ Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

Մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ-Արցախ ավտոմայրուղին և Երևան-Երասխ երկաթուղին:

2016թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

➤ արդյունաբերություն`	12.6 %
➤ գյուղատնտեսություն`	15.4 %
➤ շինարարություն`	3.8 %
➤ մանրածախ առևտուր`	3.1 %
➤ ծառայություններ`	1.5 %

Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է: Այն հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ներառյալ` խմիչքների, արտադրություններն են և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական և զլխավոր ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ երեք ճյուղերը.

- ա) սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրություն (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն),
- բ) ծխախոտի արտադրություն (ծխախոտի խմորում` ֆերմենտացիա),
- գ) ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն (ցեմենտի, կրի, ասբոցեմենտային իրերի արտադրություն, քարի կտրում և վերամշակում):

Արտաշատ քաղաքը (2017թ. տարեկգրին` 20.2 հազ. բնակիչ) մարզկենտրոնն է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա (հայոց պատմական մայրաքաղաք Արտաշատից 10 կմ հյուսիս-արևմուտք), զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

Արարատ քաղաքը (2017թ. տարեկգրին` 20.4 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Քաղաքի արդյունաբերության

The public nature reserve of Khosrov is situated in the territory of the marz (it is at a height of 1 600-2 300 m above sea level).

RA Ararat marz is one of the economically developed marzes of the republic.

Yerevan-Yeraskh-Artsakh highway and Yerevan-Yeraskh railway of republican importance run through the territory of the marz.

In 2016 the share of economy main branches of RA Ararat marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised.

➤ industry	12.6 %
➤ agriculture	15.4 %
➤ construction	3.8 %
➤ retail trade	3.1 %
➤ services	1.5 %

Economy is based on agriculture. It is mainly specialized in wine-growing, fruit-growing and vegetable-growing.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport.

The leading trends of industry are manufacture of food products including beverages and manufacture of other non-metallic mineral products.

Manufacturing is the main and general trend of multibranch industry of the marz, of which the following three branches are more developed:

- a) manufacture of food products and beverage (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages),
- b) manufacture of tobacco products (tobacco fermentation),
- c) manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products, cutting and processing of stone).

Artashat town (as of the beginning of 2017 comprised 20.2 ths. inhabitants) is the centre of the marz. The town is situated in 30 km distance from Yerevan (in 10 km distance to the North-West from historical Armenian town- Artashat); it occupies the area of 800 ha.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of food products and beverages (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages) as well as manufacture of other non-metallic mineral products (food products processing and preserving of fruitand vegetables, manufacture of paper and paperbard) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Ararat town (as of the beginning of 2017 comprised 20.4 ths. people) is situated in 47 km distance from Yerevan and it was found in 1936. It is known as an industrial centre. Manufacturing is the main trend of

հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ապոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի քաղաքը (2017թ. տարեկգրին՝ 11.6 հազ. մարդ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսապատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը:

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունին գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Մասիս քաղաքը (2017թ. տարեկգրին՝ 20.5 հազ. մարդ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը (մրգերի և բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում), թղթից և ստվարաթղթից արտադրատեսակների արտադրություն և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա):

industry of the town, in which manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products) comprises its prevailing part.

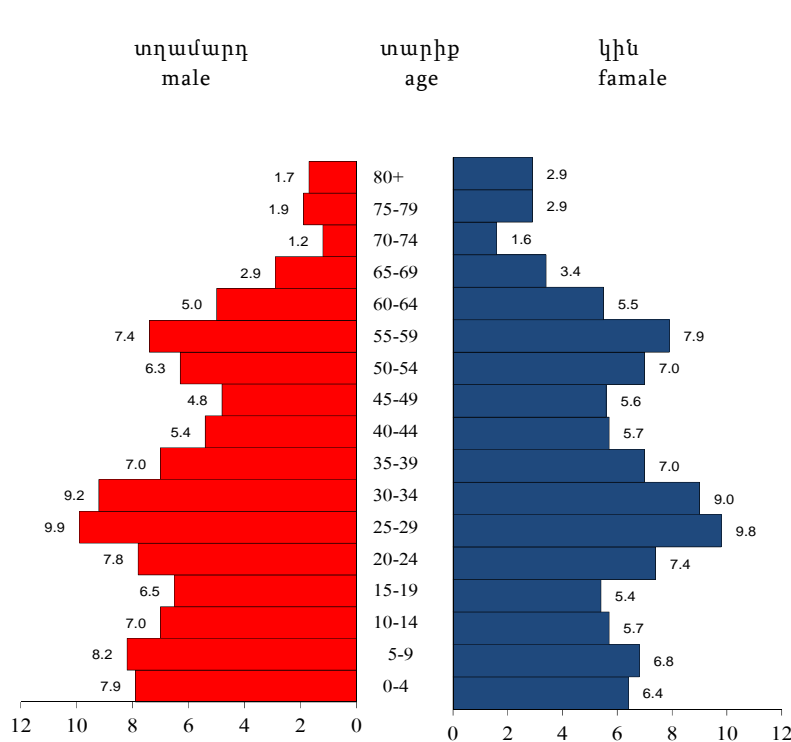
Vedi town (as of the beginning of 2017 comprised 11.6 ths. people) is situated on the right bank of Vedi River, in 48 km distance from Yerevan. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of clothing materials from natural stones, manufacture of electrical equipment and control apparatus, manufacture of builders' ware of plastic are of great importance

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Masis town (as of the beginning of 2017 comprised 20.5 ths. people) is situated on the left bank of Hrazdan River, in 14 km distance from Yerevan. It is a big railway and goods transporting station, which is of interregional importance and supplies Yerevan city.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of wood and wood products (manufacture of wood sawing and planing, manufacture of unassembled wooden flooring including manufacture of parquet) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ,
2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
DE JURE POPULATION BY AGE –SPECIFIC GROUPS, 2017 as of January 1

ՄԱՆՐԱԾԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS

	Քանակը Number					
	2012	2013	2014	2015	2016	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 316	1 172	1 184	1 446	1 557	Retail trade units, total
<i>այդ թվում՝</i>						<i>of which:</i>
խանութներ	1 127	1 027	1 037	1 272	1 381	shops
կրպակներ	111	77	75	78	76	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	1	1	1	1	1	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	3	3	3	4	4	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	74	64	68	91	95	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS

	Քանակը Number					
	2012	2013	2014	2015	2016	
Պետական նախադպրոցական	74	75	77	77	78	State pre-school
Պետական հանրակրթական	112	112	112	112	112	State general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	22	22	23	22	21	Musical, art schools, creative centers for junior
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	1	1	1	1	1	State preliminary vocational educational ¹
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	4	4	4	4	4	State middle vocational educational
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	2	-	-	-	-	Non-state middle vocational educational

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

ՔԱՂԱՔՆԵՐ
TOWNS/CITIES

Անվանումը	Town name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ* Population de jure number as of January 1, 2017, person *
Արտաշատ	Artashat	20 247
Մասիս	Masis	20 481
Արարատ	Ararat	20 366
Վեդի	Vedi	11 592

ԳՅՈՒՂԵՐ
VILLAGES

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2017, person **
Արտաշատի տարածաշրջան Artashat district			
1	Աբովյան	Abovyan	1 512
2	Ազատավան	Azatavan	2 895
3	Այգեզարդ	Aygezard	2 994
4	Այգեպատ	Aygepat	1 717
5	Այգեստան	Aygestan	2 438
6	Արաքսավան	Araksavan	845
7	Արևշատ	Arevshat	2 376
8	Բերդիկ	Berdik	1 008
9	Բերքանուշ	Berkanush	2 065
10	Բաղրամյան	Baghramyan	1 954
11	Բարձրաշեն	Bardsrashen	1 645
12	Բյուրավան	Byuravan	1 478
13	Բուրաստան	Burastan	1 995
14	Գետազատ	Getazat	2 004
15	Դալար	Dalar	2 641
16	Դեղձուտ	Deghdsut	937
17	Դիմիտրով	Dimitrov	1 337
18	Դիտակ	Ditak	795
19	Դվին	Dvin	2 980
20	Ոստան	Vostan	3036
21	Ջրաշեն	Jrashen	1 828
22	Կաթավաբերդ	Kaqavaberd	-
23	Հովտաշեն	Hovtashen	1 119
24	Հնաբերդ	Hnaberd	693
25	Լանջազատ	Lanjazat	1 508
26	Վերին Դվին	Verin Dvin	2 188
27	Վերին Արտաշատ	Verin Artashat	4 555
28	Վարդաշեն	Vardashen	637
29	Կանաչուտ	Kanachut	1 354
30	Մասիս	Masis	1 503

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2017, person **
31	Քաղցրաշեն	Qaghtsrashen	3 124
32	Մխչյան	Mkhchyan	5 100
33	Մրգավետ	Mrgavet	2 385
34	Մրգավան	Mrgavan	1 980
35	Մրգանուշ	Mrganush	1 285
36	Շահումյան	Shahumyan	4 464
37	Նարեկ	Narek	1 316
38	Նորաշեն	Norashen	3 530
39	Նշավան	Nshavan	1 677
Արարատի տարածաշրջան Ararat district			
1	Ավշար	Avshar	5 181
2	Արալեզ	Aralez	2 604
3	Արարատ	Ararat	8 735
4	Արմաշ	Armash	2 688
5	Այգավան	Aygavan	4 569
6	Գինեվետ	Ginevet	727
7	Գորավան	Goravan	2 976
8	Դաշտաքար	Dashtaqar	677
9	Երասխ	Yeraskh	912
10	Եղեգնավան	Yeghegnavan	2 009
11	Զանգակատուն	Zangakatun	1 230
12	Շաղափ	Shaghap	1 027
13	Ոսկետափ	Vosketap	5 168
14	Պարույր Սևակ	Paruyr Sevak	581
15	Ուրցալանջ	Urtsalanj	207
16	Ուրցաձոր	Urtsadsor	3 280
17	Լանջառ	Lanjar	223
18	Լանջանիստ	Lanjanist	210
19	Լուսառատ	Lusarat	2 798
20	Լուսաշող	Lusashogh	679
21	Նոյակերտ	Noyakert	2 212
22	Նոր կյանք	Nor Kyanq	2 864
23	Նոր ուղի	Nor Ughi	945
24	Սուրենավան	Surenavan	2 648
25	Սիսավան	Sisavan	2 265
26	Տափերական	Taperakan	4 007
27	Տիգրանաշեն	Tigranashen	182
28	Վարդաշատ	Vardashat	240
29	Վանաշեն	Vanashen	2735
30	Փոքր Վեդի	Pokr Vedi	3 304
Մասիսի տարածաշրջան Masis district			
1	Ազատաշեն	Azatashen	768
2	Այնթափ	Ayntap	9 458
3	Արբաթ	Arbat	1 929
4	Արգավանդ	Argavand	1 897
5	Արևաբույր	Arevabuyr	1 308
6	Գեղանիստ	Geghanist	3 023
7	Գետափնյա	Getapnya	1 476

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2017, person **
8	Դաշտավան	Dashtavan	2 239
9	Դարակերտ	Darakert	2 781
10	Դարբնիկ	Darbnik	1 280
11	Զորակ	Zorak	1 952
12	Խաչվառ	Khachpar	2 048
13	Հայանիստ	Hayanist	2 138
14	Հովտաշատ	Hovtashat	3 841
15	Ղուկասավան	Ghukasavan	2 222
16	Մարմարաշեն	Marmarashen	3 530
17	Նիզամի	Nizami	1 309
18	Նորաբաց	Norabats	2 508
19	Նորամարգ	Noramarg	2 101
20	Նոր Խարբերդ	Nor Kharberd	7 249
21	Նոր Կյուրին	Nor Kyurin	1 119
22	Ջրահովիտ	Jrahovit	1 298
23	Ռանչպար	Ranchpar	1 377
24	Սայաթ –Նովա	Sayat-Nova	2 105
25	Սիս	Sis	1 502
26	Սիփանիկ	Sipanik	615

* ՀՀ մարզերի քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացվել է ՀՀ 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող ընթացիկ հաշվառմամբ:

Ppulation of town of the RA marzes is presented according to current statistics data based on population Census of 2011.

** ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ գյուղերի կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 952 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ ըստ մարզերի ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեզիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2017թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +13.8%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գուղական համայնքների միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

The sources of these data on RA rural communities are the state statistical reporting forms «Sex and age composition of rural population» provided by the rural communities on annual basis. According to those sources the sum total of de jure population of 952 RA rural settlements as a whole and by marzes has some deviation from the same data of current statistics of population, which are based on the data from administrative registers of RA Ministry of Justice and RA Police under RA Government (as of 01.01.2017 the deviation comprised +13.8% for the republic). The deviation is mainly stipulated by the absence of the system of exchange, comparing and checking in individual data level of the given information between rural communities.

**ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2016թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000
POPULATION IN RA ARARAT MARZ, 2016**

	Ընդամենը Total	ներառյալ՝ including:		
		կանայք ¹ women ¹	սղա- մարդիկ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 151	4 849	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	142	65	77	Births, person
Մահացածներ, մարդ	93	44	49	Deaths, person
Ամուսնություններ	51	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	9	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	33.3	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	249	123	126	pre-school
հանրակրթական	1 268	606	662	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոց-ներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	129	88	41	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	6	1	5	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	50	26	24	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	35 785	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	52	3	49	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	4 326	1 961	2 365	Employed, person
ներանցից՝ գիտական հիմնարկներում	-	-	-	including - in Science establishments
ներանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-	including - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	-	-	-	candidates of Science
ուսուցիչներ	122	106	16	teachers
բժիշկներ	18	physicians
միջին բուժանձնակազմ	39	paramedical personnel
Գործազուրկներ, մարդ	436	226	210	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեկերթի դրությամբ, մարդ	1 434	855	579	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	329	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	12 314	library
թատրոն	710	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	791	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	47	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	25	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	16	X	X	medium crime
ծանր	6	X	X	grave crime
ատանձնապես ծանր	0.0	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.